

БУДИНСЬКИЙ

Ростислав Зеновійович
rostyslav.z.budynskiy@gmail.com

УДК 338.4:[658:005.8]

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ БІЗНЕС-ПРОЕКТІВ ПІДПРИЄМСТВ

ESSENCE AND VALUE OF ENTERPRISES' BUSINESS PROJECTS

аспірант, Національний
університет "Львівська
політехніка", Навчально-науковий
інститут економіки і
менеджменту

У статті розглянуто сутність та значення бізнес-проектів підприємств. Встановлено, що ефективність таких бізнес-проектів у сучасних умовах є важливою передумовою ефективності виробничо-господарської діяльності компаній загалом. Розглянуто історичний ракурс трактування змісту поняття «проект». Доведено, що поняття «проект» розглядається у літературі багатоглядно: як вид діяльності, як сукупність певних дій, як процес, як управлінський інструмент, як операційний документ тощо. Різні визначення цього поняття, з одного боку,

суперечать одне одному, а з іншого – частково доповнюють зміст цього поняття. За результатами виконаних досліджень поняття бізнес-проекту запропоновано трактувати як сукупність скоординованих цілеспрямованих дій у бізнесі, що мають разовий характер, обмежені ресурсним забезпеченням, відносно відокремлені від поточної операційної діяльності компанії і мають на меті отримання попередньо визначених результатів.

* * *

В статье рассмотрена сущность и значение бизнес-проектов предприятий. Установлено, что эффективность таких бизнес-проектов в современных условиях является важной предпосылкой эффективности производственно-хозяйственной деятельности компаний в целом. Рассмотрен исторический ракурс трактовки содержания понятия «проект». Доказано, что понятие «проект» рассматривается в литературе многоаспектно: как вид деятельности, как совокупность определенных действий, как процесс, как управленческий инструмент, как операционный документ и тому подобное. Разные определения этого понятия, с одной стороны, противоречат друг другу, а с другой – частично дополняют содержание этого понятия. По результатам выполненных исследований понятие бизнес-проекта предложено трактовать как совокупность скоординированных целенаправленных действий в бизнесе, имеющие разовый характер, ограничены ресурсным обеспечением, относительно отделены от текущей операционной деятельности компании и имеют целью получения предварительно определенных результатов.

* * *

Enterprises are the basis of the market economy and one of its most important elements. They play an important role in the economic development of each state; they are places of investment capital concentration; they are centers for the innovative transformations and scientific and technological progress implementation. Business entities are characterized by different production volume, product assortment, market orientation, etc.; they operate in different sectors of the economy. They move from one to the other phase of the business cycle. Despite such diversity, a common thing for businesses is that their activities are closely related to the formation and implementation of various business projects. The effectiveness of such business projects in modern conditions is an important precondition for the effectiveness of the companies' production and economic activities in general.

The historical perspective of the interpretation of the concept "project" content is considered, as well as the main definitions of this concept in the scientific literature are presented. It has been established that the concept of "project" was most often used in the technical field and was identified mostly with the documentation of the particular object. Nowadays, the scope of the formation and implementation of various types of projects has significantly expanded including the economics and management direction, too.

It is proved that the concept of "project" is considered in many aspects in the literature: as a type of activity, as a set of certain actions, as a process, as a management tool, as an operating document, etc. Different definitions of this concept, on the one hand, contradict each other, but on the other complement the meaning of this notion. According to the results of the research, the business project concept is proposed to be interpreted as a set of coordinated, purposeful actions in the business, having a one-time nature, limited by the resource provision, relatively separate from the current operational activities of the company and are aimed at obtaining pre-determined results. Thus, the concept of a "business project" is proposed to be interpreted from the standpoint of the International Project Management Association, taking into account the conditions under which certain activities can be named a project (one-time nature – the implementation of a unique set of actions; purposefulness – the focus on achieving the identified results; relative separation from the current operational activity of the company; limited resource provision; structural isolation – a business project is a separate organizational structure of the enterprise).

There are a number of other features of enterprises' business projects, namely: the purpose and objectives of each project; the need to have certain resources in a particular amount; the date of commencement of the project implementation and its completion or achievement of certain interim results; the need for initial investment.

Ключові слова: бізнес, бізнес-проект, підприємство, проект, управління

Ключевые слова: бизнес, бизнес-проект, предприятие, проект, управление

Keywords: business, business project, enterprise, project, management

ВСТУП

У ринковій економіці базовими та одними із найважливіших її елементів є підприємства. Вони відіграють важливу роль в економічному розвитку кожної держави, є місцем зосередження інвестиційного капіталу, центром реалізації науково-технічного прогресу та здійснення

інноваційних перетворень. Суб'єкти господарювання здійснюють свою діяльність у різних секторах економіки, характеризуються різними масштабами виробництва, асортиментом продукції, ринковою орієнтацією тощо. Вони переходять від однієї фази ділового циклу до іншої. Попри таку різноманітність, спільним для під-

приємств є те, що їхня діяльність нерозривно пов'язана із формуванням і реалізацією різних бізнес-проектів. Ефективність таких бізнес-проектів у сучасних умовах є важливою передумовою ефективності виробничо-господарської діяльності компаній загалом.

Вагомий внесок у розроблення теоретико-прикладних положень у сфері побудови і реалізації бізнес-проектів підприємств зробило чимало вітчизняних та іноземних науковців, серед яких варто виокремити праці О. Альошина, В. Аньшиної, П. Гейзлера, В. Дідика, В. Заренкова, О. Зотова, С. Іванова, О. Льїної, А. Коньшуніної, А. Кришталь, О. Кузьміна, П. Мартіна, С. Москвіна, А. Полковнікова, Н. Шпака та багатьох інших. Цими та іншими авторами обґрунтовано різні підходи до трактування поняття «бізнес-проект», виокремлено види цих проектів, ідентифіковано чинники впливу на процеси їхньої побудови і реалізації, розкрито особливості ресурсного забезпечення їхнього впровадження тощо. Попри те, проблема полягає в тому, що сьогодні відсутні комплексні та системні напрацювання стосовно розуміння сутності поняття «бізнес-проект», оскільки у літературі основна увага все ж звертається на поняття «проект» (і навіть відносно цього поняття також немає однозначності у його трактуванні).

МЕТОЮ СТАТТІ є уточнення сутності трактування поняття «бізнес-проект» на засадах виявлення основних підходів стосовно такого трактування, а також встановлення їхніх переваг і недоліків. Відтак, об'єкт дослідження – бізнес-проекти суб'єктів господарювання.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для вирішення окреслених завдань у роботі були застосовані різні методи дослідження, а саме: методи групування і систематизування – для узагальнення підходів до трактування понять «проект» у літературних джерелах; морфологічний аналіз – для уточнення понятійно-категорійного апарату за проблемою.

РЕЗУЛЬТАТИ

Вивчення теорії і практики дає змогу зробити висновки про те, що бізнес-проекти підприємств є важливою категорією, що пов'язана із різними аспектами функціонування суб'єкта господарювання, насамперед з його ринковою спрямованістю. Це пов'язано із тим, що ринок в умовах сьогодення чекає нових продуктів, ідей, послуг, які ефективніше та більш повніше задовольнятимуть потреби споживачів. Відтак, перед керівниками і власниками актуалізується завдання побудови та реалізації таких бізнес-проектів, які будуть спрямованими на цільову аудиторію. Саме за цих умов можна сподіватись досягнення високого рівня ефективності виробничо-господарської діяльності.

Розглядаючи тематику економічного оцінювання та управління бізнес-проектами підприємств, перш за все слід розглянути зміст поняття «проект» (табл. 1). Причому, слід зауважити, що в широкому розумінні проект у літературі трактується як «будь-яка діяльність, що призводить до певних змін» [1].

Таблиця 1

Трактування поняття «проект» у літературних джерелах

Літературні джерела	Стор.	Трактування поняття «проект»
[2]	с. 13	Цілеспрямоване, наперед пророблене і заплановане створення чи модернізація фізичних об'єктів, технологічних процесів, технічної та організаційної документації для них, матеріальних, фінансових, трудових та інших ресурсів, а також управлінських рішень та заходів з їхнього виконання
[3]	с. 36	Намір, який значною мірою характеризується неповторністю умов у їхній сукупності, вказання цілі; часові, фінансові, людські та інші обмеження; специфічне для проекту організування його здійснення
[4]	с. 27	Сукупність елементів та зв'язків між ними, які забезпечують досягнення цілей
[5]	с. 32	Ідея та дія з її реалізації з метою створення продукту, послуги чи будь-якого іншого корисного результату
[1]	-	Завдання, метою якого є досягнення певного неповторного за своїми характеристиками та особливостями результату, що здійснюється в заздалегідь визначений термін, в межах ліміту необхідних ресурсів (фінансових, кадрових, матеріальних, тощо)
[6]	с. 21	Цілеспрямоване, наперед пропрацьоване і заплановане створення чи модернізування фізичних об'єктів, технологічних процесів, технологічної та організаційної документації до них, матеріальних, фінансових, трудових та інших ресурсів, а також управлінських рішень і заходів з їхнього виконання
[7]	с. 9	Проект є якимось завданням з певними вихідними даними і бажаними результатами (цілями), які обумовлюють спосіб його вирішення
[8]	с. 6	Тимчасові роботи, призначені для створення унікальних продуктів, послуг чи результатів
[9]	с. 19	Системний комплекс планових (фінансових, технологічних, організаційних та інших) документів, що виражають комплексно-системну модель дій, спрямованих на досягнення оригінальної цілі
[10]	с. 179	Комплекс науково-дослідних, проектно-конструкторських, соціально-економічних та інших заходів, пов'язаних ресурсами, виконавцями та термінами, відповідно оформлених і спрямованих на зміну об'єкта управління, що забезпечує ефективність вирішення основних завдань і досягнення відповідних цілей за певний період
[11]	с. 13	Сукупність цілеспрямованих, послідовно орієнтованих у часі, одноразових, комплексних і нерегулярно повторюваних дій, які орієнтовані на досягнення кінцевого результату в умовах обмеженості ресурсів та встановлених термінів їх початку та завершення
[12]	с. 96	Цілеспрямована, обмежена в часі та ресурсах зміна системи, що має визначені вимоги до якості результату, а також відрізняється специфічністю організування та реалізації
[13]	-	Унікальний набір скоординованих дій, обмежений часовими межами та бюджетом, що має на меті отримання попередньо визначених продуктів (сфера цілей проекту), дотримуючись при цьому норм якостей та вимог.

Враховуючи історичний ракурс, доцільно зауважити, що донедавна поняття «проект» найчастіше застосовувалось у технічній сфері та ототожнювалось здебільшого із документацією визначеного об'єкта. Сьогодні ж сфера формування і реалізації різних видів проектів істотно розширилась й охоплює в т.ч. напрям економіки і менеджменту. В аналізованому контексті важливо звернути увагу і на те, що англійський відповідник поняття «проект» – поняття «project» – означає план, захід тощо. Своєю чергою, найбільш відповідає вітчизняному розумінню поняття проекту англійський відповідник «design».

Таким чином, результати вищенаведеного дають змогу зробити висновок про те, що поняття «проект» розглядається у літературі багатоаспектно: як вид діяльності, як сукупність певних дій, як процес, як управлінський інструмент, як операційний документ тощо. Різні визначення цього поняття, з одного боку, суперечать одне одному, а з іншого – частково доповнюють зміст цього поняття. Доцільно погодитись з думкою М.М. Цюгосєва [12, С. 95], що сьогодні найчастіше у літературі виокремлюють два основних напрямки трактування змісту поняття проекту. Так, згідно системного підходу проект розглядається як «система тимчасових дій, спрямованих на досягнення унікального і, водночас, визначеного результату». Своєю чергою, діяльнісний підхід трактує проект як конкретні дії, що спрямовані на досягнення встановлених цілей».

Слід взяти до уваги думку Б. Тяна, Б.І. Холода та В.А. Ткаченко [11, С. 13], що проект – це «разова дія, тобто кожен проект розглядається як унікальний та неповторний, він також є незалежним від попередніх та наступних». Враховуючи результати досліджень С.В. Шарохіної [14], варто зауважити, що «проект виникає, існує та розвивається у визначеному середовищі, тобто проект завжди перебуває у взаємодії із зовнішнім середовищем». Ця ж автор вказує на те, що «склад проекту не залишається незмінним у ході його реалізації: в ньому можуть появлятися нові елементи, які перебувають у взаємозалежності».

Проект за своєю сутністю є сукупністю різноманітних дій, спрямованих на досягнення встановлених цілей та отримання конкретного результату. У літературі нерідко результат проекту трактують як його продукт. Водночас, слід вказати на помилковість такого твердження, адже продукт за своєю сутністю не є проектом, однак саме він багато в чому визначає різні його виміри (організаційні, технічні, правові, фінансові, часові тощо).

Узагальнюючи вищенаведене, поняття проекту пропонується трактувати з позиції IPMA (International Project Management Association), враховуючи при цьому умови, за яких певну діяльність можна називати проектом. До таких умов на основі огляду й узагальнення літературних джерел варто відносити:

- разовий характер, тобто реалізація унікального набору дій;
- цілеспрямованість, тобто спрямованість на досягнення визначених результатів;
- відносна відокремленість від поточної операційної діяльності компанії;
- обмеженість ресурсним забезпеченням;

– структурна відокремленість, тобто виокремлення проекту як окремої організаційної структури підприємства.

Таким чином, поняття проекту пропонується трактувати як сукупність скоординованих цілеспрямованих дій, що мають разовий характер, обмежені ресурсним забезпеченням, відносно відокремлені від поточної операційної діяльності компанії і мають на меті отримання попередньо визначених результатів.

Для розуміння змісту поняття «бізнес-процес» слід також розглянути трактування поняття «бізнес», яке широко застосовується у теорії та практиці. Як зауважують у своїй праці А.Г. Загородній та Г.Л. Вознюк [15, С. 56], бізнес – це «економічна діяльність, спрямована на отримання прибутку; будь-який вид підприємницької діяльності, що забезпечує дохід чи інший зиск». Попри численну кількість інших трактувань цього поняття у літературних джерелах (у своїй праці В.С. Полівчак [16, С. 404], зокрема, вказує на те, що поняття бізнесу в економічному контексті вживається у багатьох значеннях: воно «одночасно використовується для означення будь-якого виду діяльності та окремої спеціалізації; загальних принципів й технологічних особливостей ведення справи; виробництва матеріальних благ, їх обміну та реалізації; характеру і виду зайнятості людей тощо»), найпоширенішим все ж є вищезазначене його розуміння – саме як «виду економічної діяльності, спрямованої на отримання прибутку».

Отож, підсумовуючи вищенаведене, поняття бізнес-проекту пропонується трактувати як сукупність скоординованих цілеспрямованих дій у бізнесі, що мають разовий характер, обмежені ресурсним забезпеченням, відносно відокремлені від поточної операційної діяльності компанії і мають на меті отримання попередньо визначених результатів.

Вивчення теорії і практики економічного оцінювання та управління бізнес-проектами підприємств дає змогу зробити висновок про те, що у часовому вимірі такі проекти не обов'язково повинні мати короткостроковий характер. Відомі непоодинокі випадки, коли бізнес-проектами є масштабні проекти, що реалізуються протягом кількох років.

Результати огляду й узагальнення літературних джерел, а також виконані дослідження дають змогу виокремити низку інших особливостей бізнес-проектів підприємств, а саме:

- наявність у кожного проекту мети та завдань;
- необхідність залучення для реалізації проекту певних ресурсів та в певному їхньому обсязі;
- існування дати початку реалізації проекту та дати його завершення чи досягнення певних проміжних результатів;
- необхідність здійснення початкових вкладень.

Результати виконаних досліджень дають змогу зробити висновок про те, що бізнес-проект не може бути будь-яка бізнес-діяльність. У цьому контексті варто погодитись із думкою П. Мартіна та К. Тейт [17, С. 18], що ці поняття істотно між собою різняться, а «бізнес-проект може стати початком бізнес-процесу, певного виробничого циклу або процесу». Підприємство у своїй діяльності вдається до управління бізнес-проектами тоді, коли виникає нове завдання, розв'язання якого потребує певного рівня комплексності та складності

робіт. Приклади потенційних бізнес-проектів для компанії – це впровадження нової інформаційної системи, реорганізація своєї структури, зміна місця розташування компанії, впровадження нової асортиментної групи, вихід на нові ринки збуту тощо. Усі ці заходи прямо чи опосередковано спрямовані на ринок, на бізнес-середовище.

Слід зауважити, що умови функціонування українських підприємств характеризуються багато в чому різноманітністю та невизначеністю, що детермінує зміст бізнес-проектів. На практиці трапляється так, що не кожна бізнес-ідея у результаті стає готовим бізнес-проектом. П. Мартіна та К. Тейт акцентують увагу на тому, що бізнес-проект характеризується тимчасовістю, у той час як бізнес-процес – це «безперервний процес протягом якого повторюються одні й ті ж дії» [17, С. 18]. Також варто наголосити і на відмінностях між цими поняттями з позиції т.зв. унікальності отриманого результату: якщо за результатами реалізації бізнес-проекту ці результати мають певний рівень унікальності, що зумовлено індивідуальністю більшості цих проектів, то результати бізнес-процесу здебільшого мають циклічний повторюваний характер.

ВИСНОВКИ

Таким чином, уточнений понятійно-категорійний апарат за проблемою (поняття «проект» та «бізнес-проект») дає змогу у перспективі подальших досліджень конкретизувати предметну сферу подальших досліджень стосовно економічного оцінювання та управління бізнес-проектами суб'єктів господарювання. Так, під бізнес-проектом пропонується розуміти сукупність скоординованих цілеспрямованих дій у бізнесі, що мають разовий характер, обмежені ресурсним забезпеченням, відносно відокремлені від поточної операційної діяльності компанії і мають на меті отримання попередньо визначених результатів. Запропоноване трактування забезпечує можливість уточнення змістового та функціонального наповнення змісту поняття «бізнес-проект».

Список використаних джерел

1. Зотов О.В. Проект, управління проектом: основні поняття, суб'єкти державного управління. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2010. № 8. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=171>.
2. Аньшина В.М., Ильина О.Н. Управление проектами: фундаментальный курс: учебн. пособие. Москва: Изд. дом. Высшей школы экономики, 2013.
3. Воропаев В.И. Управление проектами в России. Основные понятия. История. Достижения. Перспективы. Москва: Аланс, 1995.
4. Гейзлер П.С., Завьялова О.В. Управление проектами. Минск: БГЕУ, 2005.
5. Заренков В.А. Управление проектами. Москва: АСВ, 2014.
6. Мазур И.И., Шапиро В.Д. Управление проектами. Москва: Омега-Л, 2010.
7. Проектный анализ / С.О. Москвин, С.М. Бевз, В.Г. Дідик, В.А. Верба та ін. Київ: Видавництво «Лібра», 1998.
8. Полковников А.В., Дубовик М.Ф. Управление проектами (полный курс MBA). Москва: Эскмо, 2011.
9. Разу М.А. Управление проектом. Основы проектного управления. Москва: КноРус, 2006.
10. Ричкіна Л. Тенденції та перспективи застосування проектного менеджменту для розвитку територіальних

громад. Ефективність державного управління. 2015. № 44. С. 178-184.

11. Тянь Р.Б., Холод Б.И., Ткаченко В.А. Управление проектами. Київ: Центр навчальної літератури, 2003.
12. Цогоев М.М. Современные подходы к определению понятия «управление проектами». Инновационная наука. 2016. № 4. С.94-98.
13. IPMA. International Project Management Association. URL: <https://www.ipma.world/>.
14. Шарохина С.В. О сущности понятия «инвестиционный проект». Интернет-журнал «Отходы и ресурсы». 2018. №1. URL: <https://resources.today/PDF/03ECOR118.pdf>.
15. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник. Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2005.
16. Полівчак В.С. Комерційний бізнес: поняття, структура та форми. Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. 2006. Вип. 16.1. С.403-409.
17. Мартин П., Тейт К. Управление проектами. Санкт-Петербург: Питер, 2006.

References

1. Zotov O.V. Project, Project Management: Key Concepts, Subjects of Public Administration. Public administration: improvement and development. 2010. №8. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=171>. (in Ukrainian).
2. Anshina V., Ilina O. Project Management: Fundamental Course: Teaching. Allowance. Moscow: Izd. house Higher School of Economics, 2013. (in Russian).
3. Voropaev V. Project Management in Russia. Basic concepts. History Achievements. Perspectives. Moscow: Alans, 1995. (in Russian).
4. Heyzler P.S., Zavyalova O.V. Project Management. Minsk: BSEU, 2005. (in Russian).
5. Zarenkov V. Project Management. Moscow: AIS, 2014. (in Russian).
6. Mazur I.I., Shapiro V.D. Project Management. Moscow: Omega-L, 2010. (in Russian).
7. Project analysis / S.O. Moskvina, S.M. Bevz, V.H. Didyk, V.A. Verba et.al. Kyiv: Publishing House "Libra", 1998. (in Ukrainian).
8. Polkovnikov A., Dubovik M. Project Management (full MBA course). Moscow: Esmmo, 2011. (in Russian).
9. Razu M.A. Project management. Fundamentals of Project Management. Moscow: KnoRus, 2006. (in Russian).
10. Rychkina L. Trends and perspectives of project management for the development of territorial communities. Effectiveness of public administration. 2015. № 44. pp. 178-184. (in Ukrainian).
11. Tian R., Kholod B., Tkachenko V.A. Project Management. Kyiv: Center for Educational Literature, 2003. (in Russian).
12. Tsogoev M. Modern approaches to defining the concept of «project management». Innovative science. 2016. № 4. pp. 94-98. (in Russian).
13. IPMA. International Project Management Association. URL: <https://www.ipma.world/>.
14. Sharokhina S.V. The essence of the concept of «investment project». Internet magazine «Waste and Resources». 2018. № 1. URL: <https://resources.today/PDF/03ECOR118.pdf>. (in Russian).
15. Zahorodniy A., Voznyuk H. Financial and Economic Dictionary. Lviv: Publishing House of the National University «Lviv Polytechnic», 2005. (in Ukrainian).
16. Polivchak V.S. Commercial business: concept, structure and form. Scientific herald of the National Forestry University of Ukraine. 2006. Issue 16.1. pp. 403-409. (in Ukrainian).
17. Martin P., Tate K. Project Management. Saint Petersburg: Piter, 2006. (in Russian).